

Utskottsinitiativ Utbildningsutskottet

Öka kontrollen över skolans resurser för att möta kostnadskrisen

Förslag till beslut

1. Att riksdagen ger regeringen tillkänna att den utan dröjsmål ska lägga fram förslag om krav på ekonomisk enhetsredovisning där fristående huvudmän ska redovisa intäkter, kostnader och förflyttningar av medel
2. Att riksdagen ger regeringen tillkänna att den utan dröjsmål ska lägga fram förslag för att skolpengen ska sluta överkompensera friskolor utifrån befintliga beredningsunderlag
3. Att riksdagen ger regeringen tillkänna att den ska utreda ett stopp för skolpengsflykt från kommunerna så att de resurser kommuner avsatt till skolan inte flyttas över till andra kommuner eller länder
4. Att riksdagen ger regeringen tillkänna att Utredningen om en skola utan vinstintresse (U 2022:08) fortsatt ska ha i uppdrag att utreda och lägga fram förslag om ett förbud mot vinstuttag ur skolan

Motivering

Svensk skola står inför en dubbel kris. Regeringen har bäddat för den kostnadskris vi nu ser leda till nedskärningar och uppsägningar av lärare runtom i landet. Anslagen till skolan har skurits ner med två miljarder i fasta priser. De generella statsbidragen till kommuner och regioner har bortprioriterats för att istället sänka skatten för höginkomsttagare med 13 miljarder. Samtidigt dräneras kommunernas skolekonomi år efter år på resurser eftersom skolpengens konstruktion tvingar dem att överkompensera friskolor för kostnader som de inte har. Kontrollen och insynen över hur skolkoncerner använder skolans resurser för att göra vinst och expandera i andra delar av landet är svag. Skolpeng som avsatts till elevers lärande i en kommun, blir till startkapital och uppköp i helt andra kommuner eller andra länder.

För att öka kontrollen över skolans ekonomi och stoppa dräneringen av kommuners resurser i kostnadskrisen, behövs en rad åtgärder.

Öka kontrollen över skolans resurser - inför krav på ekonomisk enhetsredovisning per skola

Öppna böcker är en förutsättning både för att kunna granska skolverksamhet och säkerställa att skattebetarnas pengar används effektivt. Inte minst vinstdrivande skolkoncerner har en tendens att göra det omöjligt för myndigheter, allmänhet, kommuner och föräldrar att följa hur skolpengen faktiskt används.

Här finns redan ett gediget beredningsunderlag efter att Skolkostnadsutredningen utrett en modell för hur huvudmännen, per skola, ska redovisa intäkter och kostnader. Detta är också något som efterfrågats av Konkurrensverket. Myndigheten har pekat på att detta behövs om det ska vara möjligt att följa upp om ersättningen till en huvudman är rimlig i förhållande till kostnaderna. Eftersom ett sådant förslag redan utretts och behandlats av lagrådet kräver vi att regeringen omgående lägger fram förslag om att införa krav på enhetsredovisning för fristående skolor.

Stoppa skolpengsflykt från kommunerna - utred ett förbud mot vidareflytt av skolpeng från kommunen

Skolkoncerner kan idag inte bara göra stora vinstuttag, utan också använda skolpengen från en kommun till att expandera i andra kommuner. Detta helt utan insyn och kontroll från kommunen som betalat skolpengen. Det ger koncerner konkurrensfördelar gentemot mindre friskolor, men innebär också att kommunala skolor konkurreras ut, tvingas stänga eller får merkostnader på grund av tomma platser.

Samhällets kontroll över skolans resurser måste öka. När kommuninvånarna betalat skatt för att barnen i kommunen ska få en bra skolgång, är det orimligt att skolföretag istället använder pengarna till att finansiera expansion eller annan verksamhet i helt andra kommuner eller andra länder. Ett tilläggsdirektiv behövs till utredningen "En skola utan vinstintresse" Dir. 2022:102 med syfte att utreda och ge förslag på hur sådan flykt av skolans medel kan stoppas, oavsett hur förslaget om vinstförbud utformas (om det ska gälla de första åren eller alltid).

Stoppa läckaget av skolans resurser genom skolpengen - lägg utan dröjsmål fram de färdigberedda förslag som finns om att skolpengen ska sluta överkompensera friskolor

Nuvarande skolpengssystem överkompenserar friskolor för ansvar som bara kommuner har och missgynnar elever i kommunala skolor. Detta är ett faktum som sedan tidigare är väl utrett. SOU 2020:28 "En mer likvärdig skola – minskad skolsegregation och förbättrad resurstilldelning" utredde frågan och föreslog att en förändring ska genomföras av hur skolpengen beräknas så att kommuner ska kunna göra avdrag för de merkostnader som uppstår p.g.a. att olika huvudmän har olika ansvar.

I linje med detta la den socialdemokratiska regeringen förra året fram Prop. 2021/22:161 ”Ökad likvärdighet för skolhuvudmän”. Där fanns förslag om en mer likvärdig skolpeng som inte överkompenserar friskolor för kostnader som bara kommuner har. På så sätt skulle ersättningen bättre överensstämma med det ansvar varje skola har.

Trots att regeringspartierna och Sverigedemokraterna röstade ner förslaget i riksdagen för bara ett år sedan har man nu erkänt att friskolor är överkompenserade av skolpengen. Om regeringen vill fortsätta utreda andra modeller är det fullt kompatibelt med att ändå stoppa det här läckaget omedelbart. Att låta överkompensationen fortsätta i flera år till när det finns färdigutredda förslag som går att använda vore oansvarigt gentemot såväl elever som skattebetalare. Det skulle innebära att landets kommuner, trots kostnadskrisen, tvingas fortsätta överkompensera friskolor för kostnader de inte har i flera år framöver.

Fortsatt utredning av förbud mot vinstuttag ur skolan

Utredningen ”En skola utan vinstintresse” Dir. 2022:102 har nu arbetat nästan ett år med att utreda ett förbud mot vinstuttag ur skolan, trots att regeringen suttit i ett helt riksdagsår. Vi socialdemokrater menar att vinstintresset är ett fundamentalt problem för svensk skola, och att detta långt ifrån begränsas till nystartade skolor som regeringspartierna och SD menar. Vi kräver att utredningen får fortsätta utreda och lägga fram förslag om vinstuttag ur skolan. Det arbete som utredningen gör ska komma allmänheten till del.